

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 kwietnia 2012 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w składzie:

Przewodniczący: SSO Hanna Kulesza

Protokolant: asystent sędziego Aleksandra Kaczmarczyk

po rozpoznaniu w dniu 18 kwietnia 2012 r., w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) z siedzibą P.

przeciwko (...) ((...)) Sp. z o.o. z siedzibą w W.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

I. Uznaje za niedozwolone i zakazuje wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści:

„Złożenie reklamacji nie uprawnia płatnika do dokonywania jakichkolwiek potrąceń z należności za wykonany przewóz.”;

II. Obciąża pozwanego - (...) ((...)) Sp. z o.o. z siedzibą w W., kwotą 600 zł. (sześćset złotych) tytułem wpisu stałego od pozwu, od uiszczenia której powód był zwolniony i nakazuje pobranie tej kwoty od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa - Kasy Sądu Okręgowego w Warszawie;

III. Zasądza od pozwanego - (...) ((...)) Sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz powoda (...) z siedzibą w P., kwotę 360 zł. (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

IV. Zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego - (...) ((...)) Sp. z o.o. z siedzibą w W..

.

SSO Hanna Kulesza

Sygn. Akt XVII AmC 3814/10

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 20 grudnia 2010 r. powód - (...) z siedzibą w P., wniósł o uznanie za niedozwolone postanowienia wzorca umownego o nazwie „Ogólne warunki świadczenia usług krajowych przez (...) ((...)) Sp. z o.o.” stosowanego przez pozwanego - (...) ((...)) Sp. z o.o. z siedzibą w W., o treści: **„Złożenie reklamacji nie uprawnia płatnika do dokonywania jakichkolwiek potrąceń z należności za wykonany przewóz”** - (pkt 8 Ogólnych warunków). Jako dowód stosowania przez pozwanego wskazanego wzorca, zawierającego zakwestionowaną klauzulę, powód załączył Decyzję nr (...), w której Prezes UOKiK, po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów przeciwko (...) ((...)) Sp. z o.o. z siedzibą w W., uznał, że działania polegające na stosowaniu przez (...) ((...)) Sp. z o.o. postanowień zawartych we wzorcu umownym pt.: „Ogólne

warunki świadczenia usług krajowych przez (...) (...) Sp. z o.o.” o treści: „Złożenie reklamacji nie uprawnia płatnika do dokonywania jakichkolwiek potrąceń z należności za wykonany przewóz” stanowi praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, polegającą na stosowaniu postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego, co stanowi naruszenie art. 24 ust 2 pkt 1 w zw. z art. 24 ust 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

W ocenie powoda wskazane w pozwie postanowienie stanowi niedozwoloną klauzulę umowną w rozumieniu art. 385¹ k.c. gdyż jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i w sposób rażąco narusza uzasadnione interesy konsumentów. Powód podniósł, iż zakwestionowane przez niego postanowienie winno zostać uznane za niedozwolone ponieważ w sposób sprzeczny z prawem przewiduje tylko w stosunku do konsumentów wyłączenie uprawnienia do dokonania potrącenia wzajemnych należności.

W odpowiedzi na pozew pełnomocnik pozwanego - (...) (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. wniósł o:

1. oddalenie powództwa,
2. zawieszenie, na podstawie art. 177 §1 pkt. 1 k.p.c., niniejszego postępowania do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy zawieszanej przez Sąd Okręgowy w Warszawie XVII Wydziałem Ochrony Konkurencji i Konsumentów, wszczętej na skutek wniesienia przez pozwanego w dniu 06 grudnia 2010 r. odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nr (...) (znak (...)), co uzasadnione jest tym, iż rozstrzygnięcie niniejszej sprawy zależy od wyniku ww. toczącego się postępowania.
3. dopuszczenie dowodów wskazanych w uzasadnieniu niniejszego pisma,
4. zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odnośnie wniosku o zawieszenie postępowania pełnomocnik pozwanego podniósł, iż w dniu 06.12.2010 r., złożył do Sądu Ochrony konkurencji i Konsumentów odwołanie od Decyzji Prezesa UOKiK z dnia 17 listopada 2010 r., nr (...) a ponieważ w doktrynie i judykaturze wskazuje się zgodnie, że odwołanie od decyzji Prezesa UOKiK traktować należy jako pozew wszczynający postępowanie przed sądem ochrony konkurencji i konsumentów pozwana wywiodła, że zachodzi okoliczność przewidziana w art. 177 §1 pkt 1 kpc uzasadniająca zawieszenie postępowania przez sąd . W dniu wniesienia przedmiotowego pozwu przez (...) przeciwko w (...) (...) Sp. z o. o. toczyła się już bowiem przed Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów w W. sprawa z powództwa (...) (...) Sp. z o.o. przeciwko Prezesowi UOKiK wywołana wniesieniem odwołania od decyzji.

Dlatego też, zdaniem strony pozwanej, zawieszenie postępowania w przedmiotowej sprawie do czasu rozstrzygnięcia postępowania toczącego się przed Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów w W. wszczętego przez pozwanego w dniu 6 grudnia 2010 r., jest zasadne z uwagi na fakt, iż dotyczy ono tego samego postanowienia wzorca umownego. Według pełnomocnika pozwanego, równoległe prowadzenie niniejszego postępowania oraz postępowania wszczętego w wyniku złożenia odwołania przez pozwanego od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nr (...) z dnia 17 listopada 2010 r. (znak (...)) doprowadziłyby do dwukrotnego orzekania o tych samych kwestiach.

Uzasadniając wniosek o oddalenie powództwa pełnomocnik pozwanego podniósł, że jego działalność w znikomym stopniu może wiązać się z naruszaniem interesów konsumentów. Jest to spowodowane tym, że (...) jest podmiotem, którego działalność obejmuje świadczenie usług co do zasady na rzecz przedsiębiorców, a usługi na rzecz konsumentów stanowią niewielki procent ogólnej ilości usług. Na potwierdzenie tego pełnomocnik pozwanego wskazał, że łączna ilość usług wykonanych na rzecz konsumentów w latach 2007-2009 w stosunku do całkowitej ilości usług wykonanych w ww. latach wynosiła zaledwie 1,18%.

Ponadto zdaniem strony pozwanej, pełnomocnik powoda w żaden sposób nie uzasadnił powództwa, załączając do pozwu jedynie zaskarżoną decyzję Prezesa UOKiK. Pełnomocnik pozwanego wskazał, iż przy tak lakonicznie

sformułowanym uzasadnieniu pozwany nie jest w stanie odnieść się do stanowiska powoda, gdyż sprowadza się ono w zasadzie do powtórzenia żądania zawartego w petitum pozwu. W ocenie pozwanego samo załączenie do niniejszego pozwu decyzji Prezesa UOKiK nie jest wystarczające dla uznania zakwestionowanej klauzuli za niedozwoloną, przede wszystkim z uwagi na fakt, że decyzja nie jest prawomocna, a jej zasadność została przez pozwanego zakwestionowana.

Pełnomocnik pozwanego podniósł także, iż nie zgadza się z ustaleniami zawartymi w decyzji Prezesa UOKiK, iż postanowienie punktu 8g Ogólnych Warunków jest tożsame z treścią postanowienia (...) ((...)) Sp. z o.o. wpisanego do rejestru klauzul niedozwolonych. Zdaniem pozwanego w odniesieniu do zakwestionowanej w niniejszym postępowaniu klauzuli, nie zachodzi tożsamość wskazanych przez Prezesa UOKiK postanowień. Pełnomocnik pozwanego podniósł również, że treść zakwestionowanego postanowienia należy rozumieć w ten sposób, że samo złożenie reklamacji bez jej uwzględnienia przez pozwanego nie uzasadnia dokonywania potrąceń przez klientów (przedsiębiorców). Ww. klauzula nie tylko nie zakazuje potrąceń, ale wręcz przeciwnie - dopuszcza możliwość ich dokonania, z jednym wyjątkiem przewidzianym w zakwestionowanym postanowieniu (złożenie reklamacji).

Pełnomocnik pozwanego zaznaczył przy tym, że klauzula stosowana przez pozwanego, zawarta w pkt 8g wzorca umownego Ogólne Warunki, nie znajduje zastosowania w relacjach z konsumentami, gdyż zasady płatności za usługi świadczone na rzecz osób fizycznych (konsumentów) przyjęte przez pozwanego uniemożliwiają powstanie takiej sytuacji, w której konsument może dokonać potrącenia swojej wierzytelności z wierzytelnością pozwanego. Wskazał, iż w działalności pozwanego nie mają miejsca sytuacje, w których konsumenci mieliby możliwość potrącenia swoich wierzytelności ze względu na brak wierzytelności pozwanego. Wynika to ze sposobu uiszczania należności za usługi świadczone przez pozwanego na rzecz konsumentów. Pozwany podniósł, iż zapłata przez tych klientów ceny za usługę, w przeciwieństwie do przedsiębiorców, następuje zawsze w momencie przyjęcia przesyłki do wysłania, a zatem wszelkie koszty związane z wykonaniem usługi są przez konsumentów pokrywane przed jej wykonaniem. W przypadku konsumentów, gdy wniesiona reklamacja jest zasadna, pozwany anuluje koszty transportu, które wcześniej zostały opłacone gotówką oraz dokonuje ich zwrotu wraz z ewentualnym odszkodowaniem.

Niezależnie od powyższego strona pozwana wskazała, iż nawet jeśli zaistnieje sytuacja (czysto hipotetyczna), w której zarówno pozwany jak i konsument będą mieć względem siebie wierzytelności, wówczas nie ma przeszkód, aby konsument dokonał stosownego potrącenia, na takich samych zasadach jak przedsiębiorcy. Pozwany podkreślił, że nawet gdyby taki jednostkowy przypadek miał miejsce, treść zakwestionowanej klauzuli w żaden sposób nie uszczupla uprawnień konsumentów do dokonania potrącenia.

Pełnomocnik pozwanego wskazał ponadto, iż przeprowadzenie procedury reklamacyjnej stanowi warunek konieczny umożliwiający stwierdzenie, czy klientowi (konsumentowi) rzeczywiście przysługuje wierzytelność względem pozwanego. W praktyce zdarzają się przypadki, w których klienci w sposób nieuzasadniony kwestionują należyte wykonanie usługi przez (...), po to tylko, aby móc żądać obniżenia ceny. Dopuszczenie w każdym przypadku możliwości potrącenia z pominięciem trybu reklamacyjnego skutkowałoby tym, iż klienci mogliby dokonywać wedle swojego uznania „potrącenia nieistniejących wierzytelności”. Zakwestionowany zapis 8g Ogólnych Warunków, zdaniem strony pozwanej, nie wyłącza, a co więcej nie ogranicza w żaden sposób, możliwości potrącania wierzytelności klienta względem pozwanego, a jedynie uzależnia je od wyczerpania trybu reklamacyjnego.

Pozwany wskazał, iż nie jest również zasadne twierdzenie Prezesa UOKiK zawarte w treści zaskarżonej decyzji, jakoby kwestionowane postanowienie „wyłączało konsumentowi możliwość dokonywania potrąceń w każdej, nawet ewidentnej sytuacji polegającej np. na utracie przez przewoźnika jego przesyłki” (str. 15 decyzji). Powyższe stwierdzenie świadczy, zdaniem strony pozwanej o pełnym braku zrozumienia celu zapisu punktu 8g Ogólnych Warunków oraz celu, jaki przyświecał pozwanemu przy konstruowaniu kwestionowanego postanowienia. Pełnomocnik pozwanego podniósł, iż każdy przypadek, w którym klient kwestionuje prawidłowe wykonanie usługi przez pozwanego jest badany w postępowaniu reklamacyjnym, które służy właśnie ustaleniu tego, czy usługa faktycznie została wykonana nienależycie, a w konsekwencji czy klientowi przysługuje wierzytelność wobec pozwanego, którą może sobie potrącić (o ile oczywiście istnieje wierzytelność pozwanego). W przypadku utraty przesyłki przez pozwanego, procedura reklamacyjna przebiega w analogiczny sposób. Pozwany uznaje reklamację

klienta-konsumenta, co umożliwi mu dokonanie potrącenia jego wierzytelności z wierzytelnością pozwanego (o ile ta istnieje). Powyższa procedura, która w rezultacie umożliwi dokonanie potrącenia przez klientów konsumentów swoich wierzytelności, zdaniem strony pozwanej, nie narusza ani nie ogranicza w żaden sposób ich praw.

Ponadto pełnomocnik pozwanego podniósł, iż zgodnie z art. 75 Prawa przewozowego, dochodzenie roszczeń w postępowaniu sądowym na podstawie ustawy lub przepisów wydanych w jej wykonaniu przysługuje po bezskutecznym wyczerpaniu drogi reklamacji. Innymi słowy do czasu zakończenia postępowania reklamacyjnego (na korzyść lub niekorzyść reklamującego), reklamujący (konsument) nie może dochodzić przed sądem swoich roszczeń z uwagi na brak drogi sądowej. Z powyższego strona pozwana wywodzi, iż konsument nie może również dokonać skutecznego potrącenia z uwagi na brak spełnienia przesłanki ustawowej wynikającej wprost z art. 498 K.c.

Z ostrożności procesowej pełnomocnik pozwanego podniósł również zarzut rozszerzonej prawomocności wyroku, wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone.

W piśmie procesowym z dnia 16 marca 2011 r., powód podtrzymał w całości wszystkie żądania pozwów, uznając argumentację pozwanego za całkowicie chybioną. Ponadto powód wniósł o oddalenie wniosku pozwanego o zawieszenie postępowania, wskazując, iż cel tego postępowania jest zupełnie inny.

W odpowiedzi pełnomocnik pozwanego podtrzymał wszystkie wnioski, żądania i twierdzenia zawarte w odpowiedzi na pozew.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwany - (...) ((...)) Sp. z o.o. z siedzibą w W. prowadzi działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług kurierskich. W ramach prowadzonej działalności gospodarczej, pozwany posługuje się wzorcem umowy o nazwie „Ogólne warunki świadczenia usług krajowych przez (...) ((...)) Sp. z o.o.”, który zawiera zakwestionowane w pozwie postanowienie umowne o treści: „Złożenie reklamacji nie uprawnia płatnika do dokonywania jakichkolwiek potrąceń z należności za wykonany przewóz”.

Bezspornym jest fakt, iż pozwany w prowadzonej działalności gospodarczej wykorzystywał przytoczone w pozwie postanowienie umowne. Pozwany przyznał to w odpowiedzi na pozew oraz na rozprawie w dniu 18 kwietnia 2012 r.

Pozwany nie zarzucił też niezgodności cytowanego postanowienia z treścią wzorca umownego. W związku z tym, okoliczność tą należało uznać za przyznaną w świetle art. 230 k.p.c.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów zważył, co następuje:

Powództwo jest uzasadnione.

Rozważania w niniejszej sprawie rozpocząć należy od rozstrzygnięcia wniosku pozwanego o zawieszenie niniejszego postępowania do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy zawisłej przez Sądem Okręgowym w Warszawie XVII Wydział Ochrony Konkurencji i Konsumentów, wszczętej na skutek wniesienia przez pozwanego w dniu 06 grudnia 2010 r. odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nr (...).

Sąd, na rozprawie w dniu 18 kwietnia 2012 r., oddalił zgłoszony przez pozwanego wniosek o zawieszenie postępowania albowiem w sprawie nie zachodzi przesłanka z art. 177 §1 pkt. 1 k.p.c., na którą powołuje się pozwany. Zgodnie bowiem z ugruntowanym orzecnictwem sądowym „wskazana w art. 177 §1 pkt 1 podstawa do zawieszenia postępowania zachodzi, gdy rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku innego toczącego się postępowania cywilnego. Zależność ta musi być tego rodzaju, że orzeczenie, które ma zapaść w innym postępowaniu cywilnym, będzie prejudykatem, czyli podstawą rozstrzygnięcia sprawy, w której ma być zawieszona postępowanie (tak np.: wyrok SN z dnia 20 grudnia 2005 r., V CK 407/05, LEX nr 462935).

Podkreślić należy przy tym, że przepis art. 177 §1 pkt 1 k.p.c. znajduje zastosowanie, gdy wynik jednego postępowania cywilnego zależy od wyniku innego postępowania cywilnego, gdyż przedmiot postępowania prejudycjalnego stanowi element podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu cywilnym. Oznacza to, że nie jest możliwe rozstrzygnięcie sprawy w toczącym się postępowaniu cywilnym bez wcześniejszego rozstrzygnięcia kwestii prejudycjalnych (tak np. w postanowieniu SA w Katowicach z dnia 10 kwietnia 2006 r., III APz 11/06, LEX nr 21709).

Mając na względzie powyższe, wskazać należy, iż postępowanie wszczęte na skutek odwołania od decyzji Prezesa UOKiK nr (...), jest postępowaniem antymonopolowym w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, prowadzonym w oparciu o przepisy ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów. Tymczasem niniejsze postępowanie, choć prowadzone również przed tutejszym Sądem - Sądem Ochrony konkurencji i Konsumentów, jest postępowaniem w sprawie o uznanie za niedozwolone postanowienia wzorca umowy, prowadzonym w oparciu o przepisy kodeksu cywilnego. Rozstrzygnięcie w sprawie o uznanie za niedozwolone postanowienia wzorca umowy w żadnym wypadku nie zależy od ustaleń i wyniku sprawy w przedmiocie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Wynik postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów nie jest wiążący dla Sądu w toku niniejszego postępowania.

Odnosząc się do podniesionej przez pozwanego okoliczności, że decyzja Prezesa UOKiK, załączona do pozwu nie jest ostateczna i została zaskarżona, należy zauważyć, że w postępowaniu zakończonym wydaniem tej decyzji Prezes Urzędu zajmował się badaniem tożsamości stosowanej klauzuli z klauzulami wpisanymi do rejestru postanowień uznanych za niedozwolone. Sąd w niniejszym postępowaniu bada natomiast, czy dana konkretna klauzula nosi cechę abuzywności, bez odniesień do innych klauzul wpisanych do rejestru. Oba więc postępowania – przed Prezesem UOKiK oraz przed tutejszym sądem są od siebie niezależne i dotyczą innego przedmiotu inny jest też cel tych postępowań.

Z tych względów wnioski o zawieszenie postępowania w trybie art. 177 §1 pkt. 1 k.p.c., należało oddalić a zatem zasadne było poddanie treści zakwestionowanego przez powoda postanowienia wzorca umownego ocenie prawnej, a w szczególności pod kątem rozstrzygnięcia czy ma ono charakter niedozwolonego postanowienia umownego w rozumieniu art. 385¹ §1 k.c.

W postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone przedmiotem oceny Sądu jest to, czy zawarte we wzorach, kwestionowane postanowienia kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz czy skutkiem tego dochodzi do rażącego naruszenia interesów konsumentów. Nie dotyczy to jednak postanowień regulujących główne świadczenia stron, jak cena lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Uznanie postanowienia umownego za niedozwolone i wyeliminowanie go z praktyki stosowania w obrocie w kontaktach z konsumentami wymaga spełnienia łącznie następujących przesłanek:

- postanowienie nie zostało uzgodnione indywidualnie z konsumentem - zostało mu narzucone,
- nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron,
- kształtuje prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami naruszając jednocześnie w sposób rażący jego interesy.

W niniejszej sprawie bezspornie ustalono, iż pozwany posługuje się zakwestionowanym wzorcem umowy w obrocie z konsumentami. Bez znaczenia dla ustalenia tego faktu pozostaje przy tym podnoszona przez pełnomocnika pozwanego okoliczność, iż usługi na rzecz konsumentów stanowią niewielki procent ogólnej ilości świadczonych przez niego usług. Nadto wskazać należy, iż na rozprawie w dniu 18 kwietnia 2012 r., pełnomocnik pozwanego oświadczył, iż w ramach prowadzonej przez pozwanego działalności stosowany jest jeden regulamin w obrocie z konsumentami i przedsiębiorcami.

Ponieważ przedmiotowa klauzula pochodzi z wzorca umownego stosowanego przez pozwanego również w obrocie z konsumentami należy stwierdzić, iż konsument nie miał wpływu na jej treść, jak również pozwany nie wykazał a nawet nie twierdził, iż klauzula ta była indywidualnie uzgodniona z konsumentem.

Przedmiotowe postanowienie nie dotyczy również głównych świadczeń stron, którymi w niniejszym przypadku są - świadczenie usług kurierskich oraz - zapłata wynagrodzenia za świadczone usługi. Sporne postanowienie dotyczy natomiast kwestii możliwości dokonywania potrąceń z należności za przewóz w przypadku złożenia reklamacji.

Do rozstrzygnięcia pozostała zatem kwestia, czy przedmiotowe postanowienie, kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta (art. 385¹ §1 k.c.)

Przesłankami abuzywności postanowień wzorca umownego jest ich sprzeczność z dobrymi obyczajami i rażące naruszenie interesów konsumenta – zachodzące łącznie. Przyjmuje się przy tym, że istotą dobrych obyczajów jest szeroko rozumiany szacunek do drugiego człowieka. Dobre obyczaje” to reguły postępowania zgodne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami. Sprzeczne z dobrymi obyczajami są m.in. działania wykorzystujące choćby niewiedzę, brak doświadczenia konsumenta, naruszające równorzędności stron umowy, działania zmierzające do dezinformacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności. Chodzi więc o działanie potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające in minus od przyjętych standardów postępowania.

„Interesy” konsumenta należy natomiast rozumieć szeroko, nie tylko jako interes ekonomiczny, ale też każdy inny wymierny interes jak np. zdrowie, czas zbędnie stracony, dezorganizacja czy też inne uciążliwości powstałe w związku z tak ukształtowanym postanowieniem.

Klauzula generalna wyrażona w art. 385¹ §1 k.c. uzupełniona została listą niedozwolonych postanowień umownych zamieszczoną w art. 385³ k.c. Obejmuje ona najczęściej spotykane w praktyce klauzule uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami zarazem rażąco naruszające interesy konsumenta. Ich wspólną cechą jest nierównomierne rozłożenie praw, obowiązków lub ryzyka między stronami prowadzące do zachwiania równowagi kontraktowej. Są to takie klauzule, które jedną ze stron (konsumenta) z góry, w oderwaniu od konkretnych okoliczności, stawiają w gorszym położeniu. Wyliczenie to ma charakter niepełny, przykładowy i pomocniczy. Funkcja jego polega na tym, iż zastosowanie we wzorcu umowy postanowień odpowiadających wskazanym w katalogu znacząco ułatwić ma wykazanie, że spełniają one przesłanki niedozwolonych postanowień umownych objętych klauzulą generalną art. 385¹ §1 k.c. W razie wątpliwości ciężar dowodu, że dane postanowienia nie spełniają przesłanek klauzuli generalnej spoczywa na przedsiębiorcy – art. 385¹ §4 k.c. Aby obalić domniemanie, że klauzula umowna zgodna z którąś z przykładowych klauzul wymienionych w art. 385³ k.c. jest niedozwolonym postanowieniem umownym należy wykazać, że została ona uzgodniona indywidualnie lub, że nie kształtuje praw i obowiązków konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszając ich interesy mimo swego „niedozwolonego” brzmienia tzn. nie spełnia przesłanek z art. 385¹ §1 k.c. Dopiero po wykazaniu tej drugiej okoliczności może dojść do uchylecia domniemania abuzywności.

W ocenie Sądu analizowany zapis wzorca umownego o treści: „Złożenie reklamacji nie uprawnia płatnika do dokonywania jakichkolwiek potrąceń z należności za wykonany przewóz.” spełnia przesłanki niedozwolonego postanowienia umownego określone w art. 385³ pkt. 3 k.c. Zgodnie z treścią tego przepisu, „w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które w szczególności (...) wyłączają lub istotnie ograniczają potrącenie wierzytelności konsumenta z wierzytelnością drugiej strony”.

Sąd zważył, iż takie ukształtowanie praw i obowiązków stron, tj. wyłączenie przez pozwanego z góry, niezależnie od okoliczności, w sytuacji złożenia reklamacji, możliwości dokonania „jakichkolwiek potrąceń z należności za wykonany przewóz”, stanowi przejaw nadużywania pozycji kontraktowej pozwanego wobec konsumentów, co jest sprzeczne z

dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumentów. Sąd zważył bowiem, że nawet w sytuacji, gdy konsument złoży reklamację dotyczącą ewidentnej sytuacji, zgodnie z treścią zakwestionowanego postanowienia nie będzie miał możliwość dokonywania jakichkolwiek potrąceń z należności za wykonany przewóz, a to stawia go w rażąco niekorzystnej sytuacji. Konsument będzie bowiem nie tylko zobowiązany do zapłaty za niewykonaną lub nienależycie wykonaną usługę, ale także będzie narażony na konieczność dochodzenia ewentualnego odszkodowania na drodze sądowej. Wymaga podkreślenia, że już sam fakt wyłączenia lub istotnego ograniczenia potrącenia wierzytelności konsumenta z wierzytelnością drugiej strony – i to bez względu na to, czy dokonane potrącenie będzie skuteczne (np. w przypadku gdy wierzytelność w stosunku do przewoźnika istniała wcześniej, bądź reklamacja konsumenta została uznana) – narusza treść art. 385¹pkt 3 kc.

Sąd zważył również, że treść zakwestionowanego postanowienia może wywołać u konsumenta mylne przekonanie, iż nie ma on prawa do dokonania takiego potrącenia. Dlatego też, taki zapis ocenić należy jako sformułowany w sposób niejednoznaczny i mylący dla konsumenta.

Odnośnie zaś zarzutu braku zrozumienia celu wprowadzenia zakwestionowanego postanowienia umownego, na który powołuje się pełnomocnik pozwanego, wskazać należy, iż kwestia ta pozostaje bez znaczenia dla dokonywanej w niniejszym postępowaniu oceny konkretnej klauzuli. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem sądowym, a także stanowiskiem doktryny, dokonywana przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w trybie art. 479³⁶ k.p.c. i nast. kontrola ma charakter abstrakcyjny i dotyczy wyłącznie treści kwestionowanych postanowień zawartych w konkretnym wzorcu. Z tego też względu ocenie Sądu pod kątem abuzywności podlega treść zapisu konkretnego wzorca, na którą to ocenę nie ma wpływu sposób jego wykorzystania w praktyce czy zakładany cel jego wprowadzenia do wzorca. Nie ma też znaczenia przy dokonywaniu tak rozumianej abstrakcyjnej oceny kwestionowanego postanowienia, podnoszona przez stronę pozwaną okoliczność świadczenie usług na rzecz konsumentów tylko w niewielkim procencie ogólnej liczby usług.

Odnośnie zarzutu pełnomocnika pozwanego dotyczącego rozszerzonej prawomocności wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, wskazać należy, iż Sąd Najwyższy w Uchwale z dnia 7 października 2008 r. (sygn. akt III CZP 80/08) stanął na stanowisku, iż „Rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (art. 475⁴³ w związku z art. 365 k.p.c.), nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda – w tym także przez organizację społeczną działającą na rzecz konsumentów – przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ §2 k.p.c.”. Sąd Najwyższy w dalszej części uzasadnienia wskazał, iż „abstrakcyjna kontrola wzorca nie może prowadzić do generalnego wyłączenia danej klauzuli z obrotu, rzeczą sądu bowiem jest rozstrzygnięcie w konkretnej sprawie, dotyczącej określonego postanowienia konkretnego wzorca. Wydany w takiej sprawie wyrok dotyczy zatem postanowienia określonego wzorca, a nie postanowienia w ogóle (...) Podstawa faktyczna rozstrzygnięcia zatem nie musi być tożsama nawet w wypadku oceny tego samego postanowienia tego samego wzorca umownego, stosowanego przez innego przedsiębiorcę”.

Prezentowane wyżej stanowisko Sądu Najwyższego w całości zostało potwierdzone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2010 r. (III SK 29/09), w którym Sąd ten jednoznacznie stwierdził, iż słusznie podkreślono (w uchwale z dnia 7 października 2008 r., III CZP 80/08), że „art. 479⁴³ k.p.c. będący wyjątkiem od zasady przewidzianej w art. 365 §1 k.p.c., powinien podlegać wykładni zwięzającej oraz, że niedopuszczalność ponownego rozpoznania tego samego roszczenia trzeba odnosić do zakresu przedmiotowego prawomocnego wyroku”. Z tych względów zarzut ten należało ocenić jako bezzasadny.

Mając powyższe na uwadze Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów stwierdzając, że kwestionowane postanowienie wzorca umownego stosowanego przez pozwaną kształtuje prawa konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi

obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a zatem stanowi klauzulę niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ §1 k.c., zakazał jego wykorzystywania w obrocie - art. 479⁴² k.p.c.

Mając na względzie powyższe, o kosztach postępowania orzeczono stosownie do wyniku sporu na podstawie art. 98 i 99 k.p.c., zasadzając od pozwanego na rzecz powoda koszty zastępstwa procesowego.

O obciążeniu pozwanego opłatą stała od pozwu orzeczono na podstawie art. 113 ust. 1 oraz art. 96 ust 1 pkt 3 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U.2005.167.1398).

O publikacji prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym zarządzono zgodnie z art. 479⁴⁴ k.p.c.

SSO Hanna Kulesza